

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра військової підготовки

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Навчальна дисципліна: „Військова підготовка”

Модуль 3.1. „Тактична підготовка”

Змістовий модуль 3.1.01. „Основи загальновійськового бою. Дії солдата в бою”.

Заняття: Практичне заняття.

Тема № 3: Основи сучасного загальновійськового бою

Заняття № 7. Виживання солдата в різноманітних умовах.

Навчальні питання:

1. Вибір місця розташування для відпочинку, обладнання нічлігу, установка намету і приготування їжі.
2. Засоби добування води, її знезараження та вживання.
3. Розведення і добування вогню. Маскування слідів свого перебування.

Література:

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, Ч. II (Батальйон, рота), Командування СВ ЗСУ, Київ, 2016.
2. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, Ч. III (Взвод, відділення, екіпаж), Командування СВ ЗСУ, Київ, 2016.
3. Загальна тактика. Солдат, відділення в бою. НУБіП України. Київ, 2010.
4. Довідник командира механізованого відділення (на БТР, БМП) Київ, 2015 р..

Завдання на самостійну роботу:*Заняття № 8. Дистанційне навчання поза ВПП.*

1. Місце відпочинку, його обладнання, нічліг, охорона та оборона.
2. Приготування їжі. Обладнання пункту господарчого забезпечення.
3. Маскування слідів свого перебування.

1. Вибір місця розташування для відпочинку, обладнання нічлігу, установка намету і приготування їжі.

В умовах бойової обстановки війська не завжди ведуть лише активні бойові дії. Вони можуть розташовуватись у відведених їм районах до отримання бойового завдання або, маючи бойове завдання, готуватися до його виконання. Так, при переході до оборони війська, які знаходяться в складі другого ешелону і резервів, деякий час розташовуються в районах зосередження; при підготовці наступу війська знаходяться у вихідних районах зосередження та на великій відстані від рубежу бойового зіткнення сторін; під час пересування військам призначають райони зосередження, райони відпочинку, райони очікування і райони збору. Такі дії військ прийнято називати розташуванням на місці.

Район розташування призначають на місцевості, що має природні укриття (лісові масиви, гаї, чагарники, вирубки), які дозволяють забезпечити непомітне розташування підрозділів. Ця вимога дуже важлива, якщо враховувати можливості повітряної розвідки, а також імовірність застосування противником ЗМУ і розвідувально-ударних комплексів. Разом з тим район розташування повинен забезпечувати необхідне розосередження військ, можливості для проведення маневру в потрібному напрямку, зручність розташування і відпочинку особового складу, сприятливі санітарно-гігієнічні й протиепідемічні умови.

Безпечний, повноцінний відпочинок в польових умовах можливий тільки в обладнаному укритті.

При підборі місця укриття враховуються такі фактори, як захист від вітру і холоду, близькість палива і води, відсутність комах, недоступність для хижих тварин і отруйних змій. В той же час воно повинне дозволяти вести спостереження за підходами до розташування підрозділу і повітряним простором.

Вид укриття залежить від наявних засобів і наявності часу. Проте у будь-якому випадку воно повинне вирішувати основну задачу - укривати людей від несприятливих погодних умов і зберігати тепло вогнища і тіла людини.

У зв'язку з цим укриття має бути невеликим, забезпечувати водонепроникність і непродуваємість вітром. Необхідно також забезпечити в укритті відповідну вентиляцію, щоб не задихнутися від скупчення вуглекислого або чадного газу. Про наявність чадного газу в укритті говорить синюватий колір полум'я на вугіллі вогнища, про скупчення вуглекислого газу - жовтуватий колір полум'я.

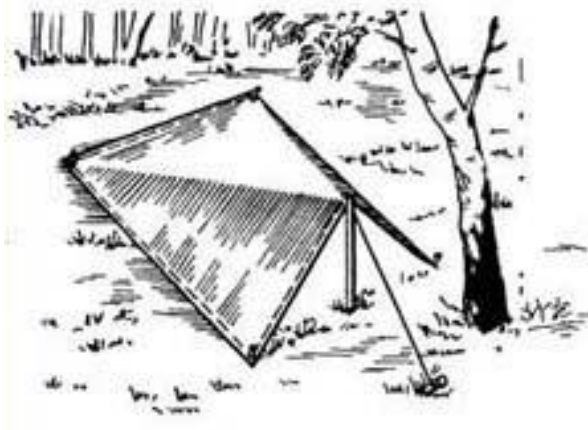

Рис. 1. Укриття з плащ-намету для однієї людини

При короткочасному перебуванні особового складу в районі (до 7-10 днів) солдати споруджують прості укриття (курені, навіси, чуми), встановлюються намети, в зимових умовах використовують печери з снігу. У базовому районі готуються землянки або бліндажі. Укриття мають бути замасковані, забезпечувати нормальні умови для відпочинку і обігріву, а також швидкий і потайний відхід у разі виявлення противником.

Для їх улаштування вибираються місця на деякому видаленні від основних доріг, великих гарнізонів, населених пунктів і об'єктів, що охороняються, а також місцевих предметів, які можуть служити орієнтирами. У районі розташування необхідно організувати спостереження і охорону від раптового нападу противника, а також намітити порядок виходу з під його удару в запасний пункт збору.

Для улаштування та обладнання тимчасових укриттів застосовують місцеві матеріали і табельне майно (плащ-намети, брезенти та ін.). Плащ-намети використовують для облаштування наметів (на одного і на шість чоловік) і навісів.

Намети мають бути замасковані під фон навколишньої місцевості.

Намет на одну людину влаштовується з одного комплекту плащ-намету (рис. 1). Полотнище підпирають з одного боку стійкою з відтяжкою і прикріплюють в усіх кутах кілочками.

Похідний намет на шість чоловік над виритим котлованом (рис. 2) обладнується з п'яти комплектів плащ-наметів в наступному порядку:

- відривають котлован прямокутної форми розміром по низу 2,5х3,3 м, глибиною 0,6 м з відсипанням виїнятої землі по краях висотою 0,3 м;

- з короткого боку відривають лаз шириною 1,3 м;

- трьома мотузками зшивають п'ять полотнищ так, щоб з одного боку були два полотнища, а з іншою - три; одне крайнє полотнище служить для закриття лазу;

- зшитий намет встановлюють над котлованом на стійки, що зміцнюються відтяжками; краї намету кріплять по кутах і в середині кінцями шнуровочних мотузок до кілочків.

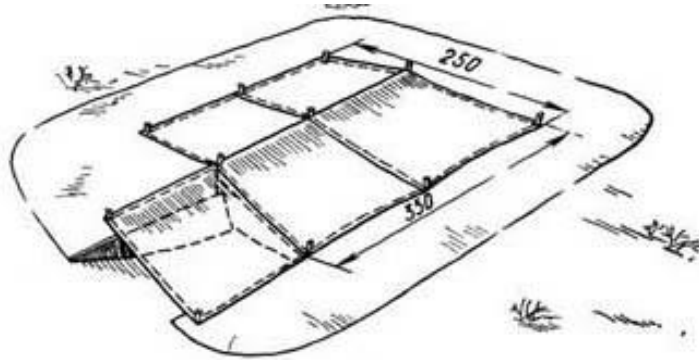

Рис. 2. Похідний намет на шість чоловік над виритим котлованом

Похідний намет на шість чоловік з установкою на поверхні землі (рис. 3) влаштовується з шести комплектів плащ-наметів в наступному порядку:

- двома мотузками зшивають чотири полотнища двосхилої частини намету, а також пришнуровують до неї складені трикутниками інші два полотнища, що утворюють торці намету; полотнище з боку вхідного торця роблять відкидним, при цьому прошнуровують тільки одну його кромку;

- піднімають зшитий намет на три зібрані стійки і крайні з них зміцнюють відтяжками;

- розтягують намет і прив'язують його кінцями шнуровочних мотузок до кілочків.

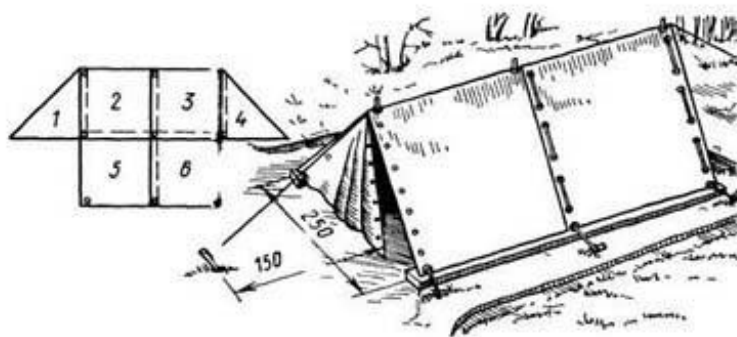

Рис. 3. Похідний намет на шість чоловік з установкою на поверхні землі

У жарку пору року з плащ-намету можна спорудити **прості навіси** (рис. 4), які захистять від пекучих променів сонця і в той же час будуть добре провітрювані. У жаркий час не рекомендується розміщуватися на відпочинок в глибоких ямах, западинах, закритих машинах, де немає вільної вентиляції повітря. Не слід розміщуватися в розвалинах, печерах - в таких місцях зазвичай є багато кліщів, укуси яких може викликати зараження.

У лісі влаштувати і замаскувати укриття нескладно як в зимовий, так і в літній час. З гілок, жердин, навалених дерев влаштовують курені, заслони-навіси і землянки.

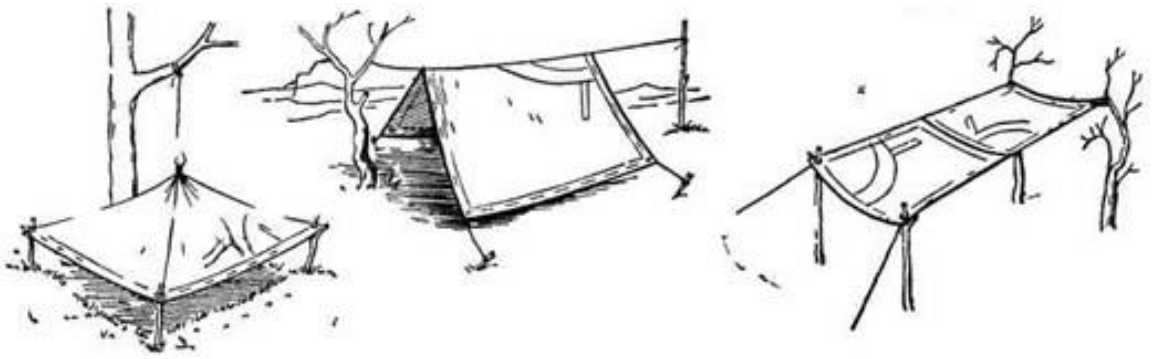

Рис. 4. Прості навіси з плащ-наметів

Заслони-навіси (рис. 5) влаштовують по можливості біля дерев, використовуючи їх як опори для остову. На дерева зміцнюють горизонтальний прогін з накатника, спирають на нього похилі жердини на відстані 1 м одна від одної і укладають поперечне обрешетування. За відсутності дерев остов навісу спирають на козелки, що зв'язуються з жердин.

Навіс покривають гілками, очеретом, соломною або полотнищами плащ-наметів.

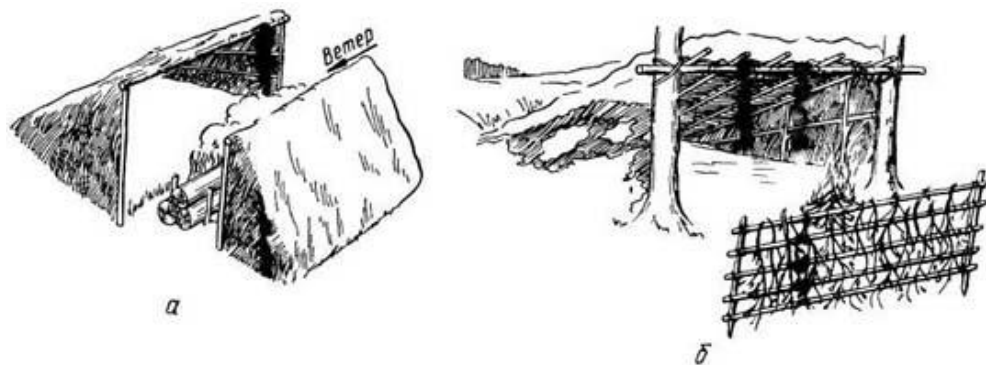

Рис. 5. Заслони-навіси:
а – односторонній; б – двосторонній з вітрозахисною стінкою

Курені краще ніж заслони, захищають від негоди, дають більше зручностей для відпочинку і застосовуються на стоянках тривалістю більше доби.

Курені влаштовуються з жердин, лиж, гілок і хмизу. Вони бувають двохскілі і конусні (рис. 6). Для зимового часу найбільш придатні конусні, оскільки в них можна розводити вогнища.

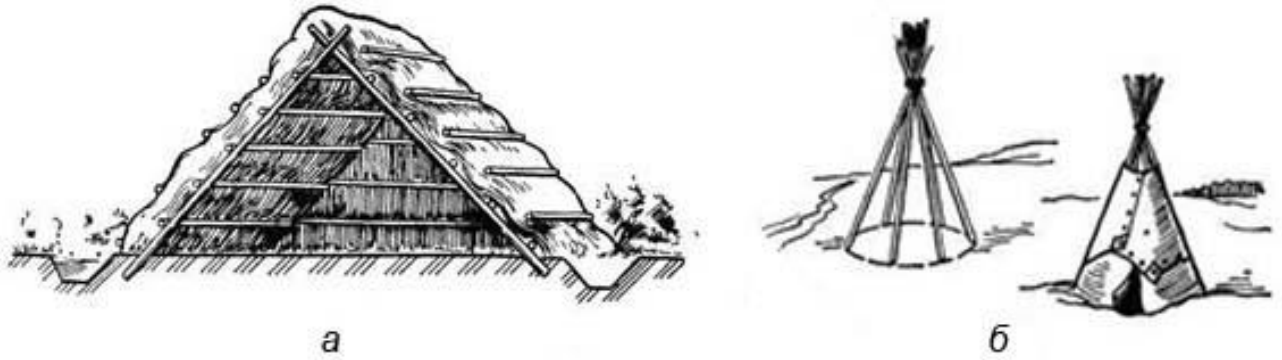

Рис. 6. Курені:
а – двосхилий курін; б – конусний з плащ-наметів

Непоганим короткочасним укриттям, що забезпечує в той же час хороше маскування, можуть служити снігові печери і ями (рис. 7а). Для облаштування печери в заметі викопують тунель довжиною близько 1 м, який потім розширюють в сторони. Вхід в печеру закривається сніговим блоком або плащ-наметом.

Ями накривають каркасом з жердин або плащ-наметами (брезентом) і завалюють снігом. При облаштуванні укриттів вхід (лаз) рекомендується влаштовувати нижче рівня підлоги. Тим самим зберігається тепло при розведенні вогнища в хатині (курені, ямі, печері), а чадний газ, який важче за повітря, буде витікати через вхідний отвір. Під час відпочинку особового складу повинен обов'язково призначатися черговий.

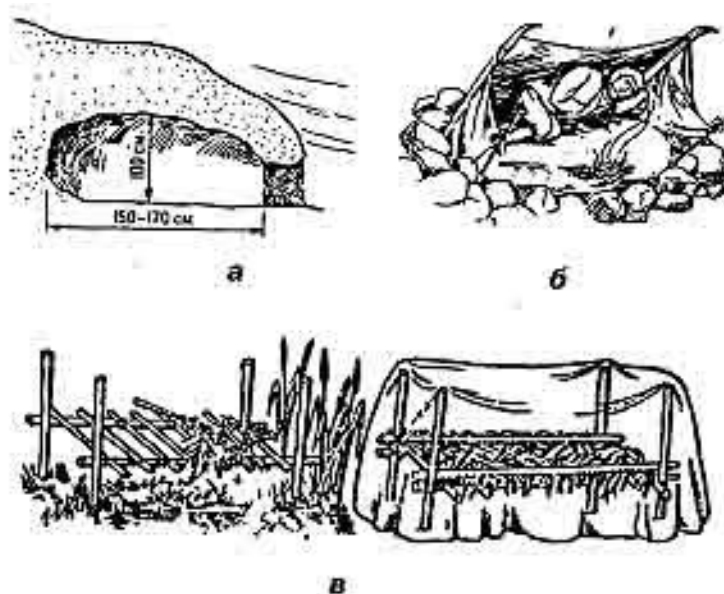

Рис. 7. Короткочасні укриття:
а - снігова печера; б - нічліг мисливським способом; в - укриття на болоті

Не влаштовуючи куренів і хатин, можна організувати нічліг мисливським способом (рис. 7б). Для цього треба розгребти сніг, розвести вогнище і добре прогріти землю. Після цього зрушити вогнище, що прогоріло, убік, на прогріту землю укласти гілки хвойних дерев, мох, м'яке спорядження і накрити згори плащ-наметом

Укладатися слід одягненими, щільною групою, накритися брезентом або плащ-наметами.

При виборі місць укриттів в горах треба враховувати можливість сходу лавини, каменепадів, дощові потоки та ін. При установці гірського намету з снігових блоків викладається вітрозахисна стінка.

У сирій болотистій місцевості тимчасове укриття для відпочинку влаштовується так, щоб його підлога (місце для відпочинку) знаходилася вище за рівень болота на 40-60 см (рис. 7в).

Розглянуті види укриттів під силу обладнати тільки групі людей, на їх облаштування необхідно витратити значний час. Для людини, що залишилася наодинці, потрібно простіші в облаштуванні укриття. З цією метою він повинен максимально використати можливості рельєфу і рослинності.

Для облаштування простого укриття можна використати дерево, що повалило вітром, з густою кроною. Для посилення захисту від дощу і вітру треба додатково обкласти його корою або ялиновим гіллям. Швидко побудувати укриття за допомогою невеликих жердин і гілок дерев можна використовуючи вивороти і товсті стовпи дерев (рис. 8).

За допомогою плащ-намету можна спорудити своєрідний спальний мішок. Для цього потрібно викопати невелике поглиблення в землі, на дно укласти шар ялинового гілля, а згори укрити його полотнищем. Лягти в ліжко, що утворилося, сховатися другою половиною плащ-намету і закопати себе землею. Навіть у холодну погоду це укриття дозволяє повноцінно відпочити, оскільки непогано зберігає тепло людського тіла.

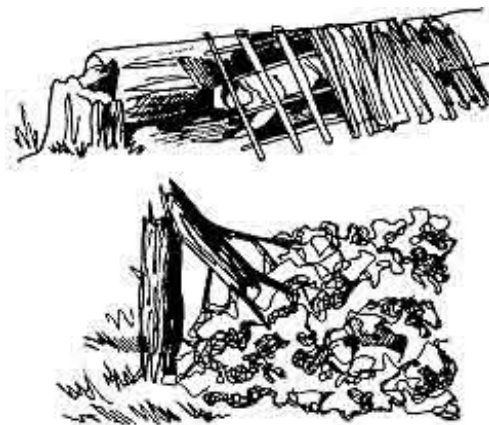

Рис. 8. Тимчасові укриття із стволів і гілок дерев

За наявності в районі хижих тварин або отруйних змій для безпечного відпочинку можна обладнати укриття на гілках дерева. Для того, щоб узабезпечити себе від падінь під час сну, необхідно прив'язуватися до стовла дерева.

В якості ліжка можна використати і плащ-намет, натягнувши його між деревами у вигляді гамака, замість перини всередину її треба накидати сухе листя або траву.

Обігрів в зимових умовах. Для обігріву під час ночівлі в зимових умовах часто використовується односхилий навіс (рис. 9).

Для постановки укриття такого типу на 5-8 чоловік потрібні два-три плащ-намети для облаштування ската, стільки ж - для відбивача, мотузка для прошивки полотнищ і розтяжки, кілки висотою приблизно 1,2 метра для навісу і 1,8-1,85 метра для відбивача, короткі кілочки для кріплення розтяжок.

Послідовність етапів установки навісу така ж, як і у двосхилого укриття. Плащ-намети зшиваються мотузкою, верхні люверси надіваються на наконечники кілків, уся конструкція встановлюється на місце, вирівнюється по вертикалі і закріплюється розтяжками, потім нижній край полога кріпиться до землі маленькими кілочками.

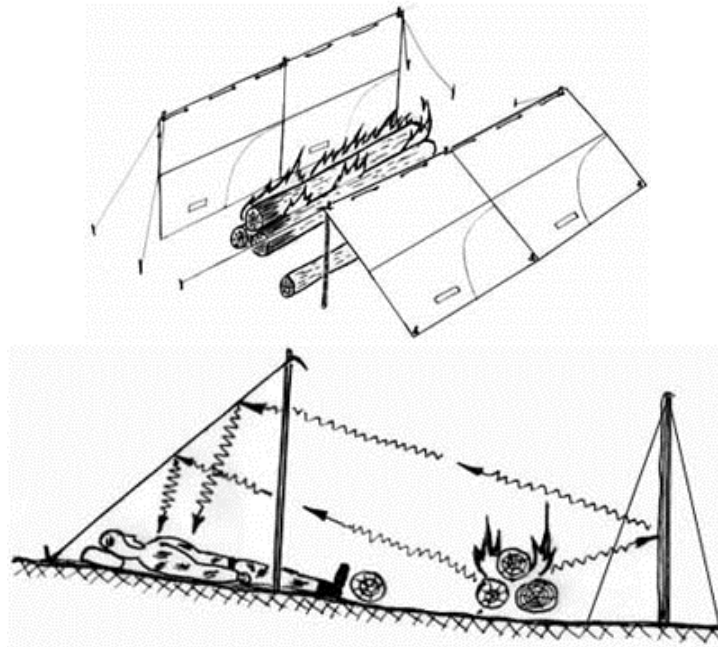

Рис. 9. Односхилий навіс

Слід пам'ятати, що навіс повинен розташовуватися на відстані не менше 0,75-1 метра від вогнища, щоб «вистрелена» з нього вуглинка не пропалила полотнище.

Під навісом влаштовується теплоізолюючий настил з жердин (стволи або гілки діаметром 3-5 сантиметрів), ялинового гілля, сухої трави, на якому і розміщуються люди. З боку вогнища уздовж нього укладається колода, що оберігає сплячих від сповзання у вогонь.

Поряд з навісом розводиться вогнище типу «нод'я». Основна його гідність - спрямоване випромінювання теплового потоку, який, відбиваючись від полога зігріває сплячих.

2. Засоби добування води, її знезараження та вживання.

Без їжі людина може прожити декілька днів і навіть тижнів, а відсутність води хоч би впродовж однієї доби, особливо в жарку пору року, різко знижує боєздатність

особового складу, його вольові якості, викликає швидку стомлюваність. У цих умовах без води людина може прожити не більше 5-7 діб. Навіть у холодну пору року солдату потрібно близько 1,5-2 л води на добу, при помірному кліматі - близько 2,5 л, а в жарку пору року ця норма підвищується до 4 л в добу. При діях у безводних районах, в пустелі солдатам треба завжди мати при собі (на бойовій машині) запас води і навчитися економно її витратити. Досвід показує, що в окремих випадках вольова, тренувана людина здатна обходитися 0,5 л води в добу, проте цей показник не орієнтир, оскільки усе залежить від рівня фізичного навантаження і характеру дій солдатів. Чим вище навантаження, тим більше потовиділення і втрата води організмом, тим більше норма її споживання. Вживання алкоголю різко знижує стійкість організму.

Важливу роль грає вміння відшукувати і користуватися природними джерелами води. До них відносяться відкриті водойми (річки, озера, струмки), ґрунтові води (ключі, колодязі, джерела, скупчення води в підземних резервуарах), атмосферна вода (дощ, сніг, роса, опріснений лід). Багато джерел нанесені на топографічні карти, тому їх треба ретельно вивчити, перш ніж приступити до виконання завдання, особливо у безводних районах.

У районах з помірним і холодним кліматом пошук води не представляє труднощів. Воду з ключів, джерел, гірських і лісових річок і струмків зазвичай можна пити сирого. Водою із стоячих водойм і колодязів треба користуватися обережно. Не можна пити воду з придорожніх каналів, калюж і воронків від снарядів і авіабомб.

Перш ніж вживати воду, якість якої викликає сумнів, її треба прокип'ятити впродовж 15-20 хвилин або знезаразити спеціальними пігулками. За відсутності пігулок можна скористатися настоянкою йоду (8-10 крапель на 1 л води). Для очищення каламутної води її фільтрують, пропускаючи через заповнену річковим піском (гравієм) і вугіллям тару (ящик, бочку, казанок) з отвором в днищі (рис. 17). Воду з болота, річки або озера можна профільтрувати безпосередньо на місці: викопати поблизу берега ямку і почекати, поки в неї набереться і відстоїть вода.

Солону воду з озер, морів і інших джерел пити не рекомендується. Її треба спочатку опріснити за допомогою хімічного опріснювача. У невеликих кількостях прісну воду можна отримати з морських водоростей, віджимаючи їх до отримання соку, який вважається цілющим і корисним. У зимовий час солону воду можна опріснити заморожуванням в казанку або у відрі. При цьому заморожувати воду треба тільки до половини, потім лід виймають, растопляють і знову заморожують до половини; після двох-трьох разів вода буде майже прісною.

Взимку в горах воду можна отримати з снігу або льоду, розтопивши його над вогнищем. Щоб не спалити дно казанка, треба спочатку налити на дно трохи води, а потім заповнювати його снігом. У сонячний день в горах сніг можна розтопити на плащ-наметі, брезенті, плоскій скелі або на іншій поверхні.

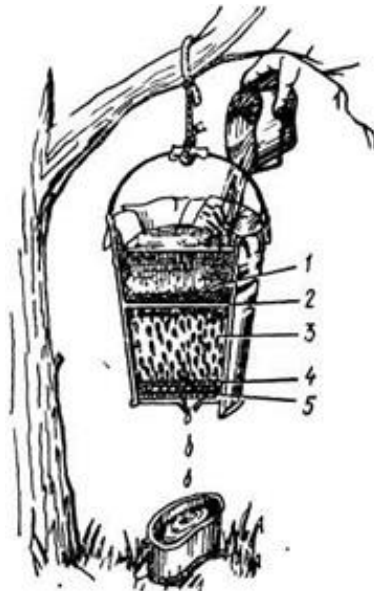

Рис. 10. Обладнання фільтру для очищення води:
1 - пісок (15-20 см); 2 - тканина; 3 - вугілля (20-25 см); 4 - тканина; 5 - гравій (5-8 см)

При нестачі води треба строго дотримуватися наступних правил:

- не є багато, особливо м'ясних блюд, їжу вживати невеликими дозами, не палити;
- воду вживати в межах встановленої норми тільки уранці і увечері, пити невеликими ковтками, надовго затримуючи її у роті; вдень по можливості обмежуватися змочуванням губ і полосканням рота;
- пити холодний чай, який перешкоджає виникненню кишкових захворювань;
- у жаркий час не знаходитися тривалий час на сонці, триматися по можливості в тіні;
- не знімати з себе верхнього одягу і головного убору, з тим щоб оберігтися від посиленого потовиділення.

3. Розведення і добування вогню. Маскування слідів свого перебування.

Щоб приготувати їжу необхідно передусім розпалити вогнище. Перед добуванням вогню (якщо немає сірників) і розпалюванням вогнища, під нього готується місце в стороні від дерев, кущів (не ближче 4-6 метрів). Воно ретельно очищається від лісового сміття: трави, сухого листя. Краще навіть зняти верхній шар дерну, оголивши ґрунт на ділянці більшій, ніж займе саме вогнище, і по можливості обкласти це місце каменями. Робиться це для того, щоб уникнути випадкового поширення вогню на суху рослинність, що призводить до лісової пожежі. Дуже небезпечно розводити вогнище у безпосередній близькості від сухої трави і сухому хвойному лісі, де полум'я може швидко поширитися навіть при слабкому вітерці. Вогонь, розлучений на торф'яному ґрунті, легко запалює шар торфу під дерном, і загасити таку пожежу дуже важко, оскільки полум'я може з'явитися з-під землі лише через декілька днів.

А якщо на землі лежить неглибокий сніг, треба розчистити місце до землі. Глибокий сніг щільно утоптати, зробити настил з сирих колод і гілок.

Не рекомендується розводити вогнище і занадто близько до укриття (куреню, навісу). Вогнище має бути з підвітряного боку і не менше чим в трьох метрах від нього.

Перед тим, як розвести вогнище, слід приготувати сухий трут, тобто те, що може швидко загорітися навіть від невеликої іскорки. В якості труту використовують дрібно подрібнену кору дерева, марлю, вату, пух, сухий мох, частини одягу, який, якщо є можливість, змочують бензином.

Рис. 11. Способи добування вогню

Одним із способів добування вогню, являється використання збільшуючого скла, яке можна виготовити з 2 годинних стекол, сполучених між собою за допомогою глини або лейкопластирю, з наливою всередину водою. Але цей спосіб годиться тільки за наявності мінімум двох годинників, точніше, 2 цілих стекол і за умови сонячної погоди.

Можна отримати вогню тертям. Проте для цього необхідно докласти дуже багато зусиль, вправність і дуже важко виконати саму конструкцію, що складається з лука, свердла і опори (рис. 10).

Лук виготовляється із ствола молоді берізки або горішнику довжиною в 1 метр, товщиною 2-3 см і шматка мотузки в якості тятиви. Свердлом може служити 25-30 сантиметрова соснова поличка товщиною з олівець, загострена з одного кінця.

Опору роблять з сухого палена дерева твердої породи (сосна, дуб). Його очищають від кори і висвердлюють в ньому ножом лунку глибиною 1-1,5 см, яку обкладають легко займистим матеріалом.

Свердло, обернувши один раз тятивою, вставляють одним кільцем в лунку, навколо якої укладають трут. Потім, притискуючи свердло долонею лівої руки, правою швидко рухають лук назад і вперед перпендикулярно свердлу. Щоб не пошкодити долоню, між нею і свердлом кладуть прокладку з шматка тканини, кори дерева.

Як тільки трут затліє, його потрібно роздути і покласти розтоплення, заготовлене завчасно.

Існує ще багато способів добування вогню без сірників, і один з них - за допомогою двох каменів твердої породи (огнива, кресала). Вогонь висікають ковзаючими ударами одного каменю по іншому, тримаючи їх як можна ближче до труту (рис. 10).

Для розпалювання вогнища після отримання вогню треба мати під рукою завчасно зібране і підготовлене розтоплення: бересту, сухі трісочки, гнилиці з дупла, смолянисті шматки кори хвойних дерев і так звані «запальні палички», які роблять із

смолянистих трісочок пнів хвойних дерев. Паливо для вогнища також заготовлюють завчасно.

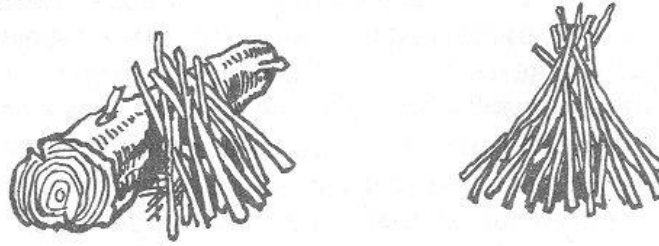

Рис. 12. Укладання розтоплення шатром

Розтоплення складають у вигляді маленької пірамідки, біля основи якої залишають невеликий отвір, куди і вносять запальну паличку (рис. 11).

Після того, як пірамідка розгориться, до неї підкладають все більш і більш товсті шматки дерева - сухі суччя, сухий вітролом. Щоб вогнище не згасло від сильного вітру або дощу, його розпалюють під яким або укриттям: каменем, що нависає, скелею. Не слід розпалювати вогнище під гілками дерев - влітку вони легко можуть спалахнути, а взимку з них може обвалитися сніг, загасивши вогнище.

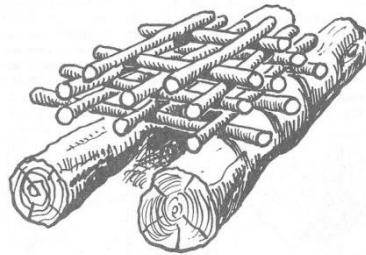

Рис. 13. Укладання розтоплення між колодами

Хороше паливо для вогнища - сухі суччя дерев, краще хвойних. Дрібний сухий хмиз, хоча і легко розпалюється і дає сильне полум'я, швидко згорає. Його потрібно дуже багато і тому він годиться тільки на розтоплення. Заготовлюючи паливо для вогнища необхідно пам'ятати, що великий, не зворушений гнилизною вітролом (дубовий, березовий) - відмінне паливо для вогнища, що дає сильний жар і незначну кількість диму. Такий вогонь дуже хороший для вогнища. Гілки, що лежать на землі, годяться для вогнища тільки в суху погоду і в сухих місцях. Стволи дерев, що лежать на землі у вологих місцях, абсолютно не придатні для вогнища, так само як і сухостойні дерева, що стоять на мокрих місцях у річок, боліт і озер. Використовується для вогнища і плавник (викинуті на берег стволи дерев), що часто зустрічається в гірлах річок, на островах і уздовж морських узбереж.

Паливо слід витратити економно і не розводити великих і зайвих вогнищ.

Дрова необхідно тримати в сухому місці. Сирі дрова слід складати навколо вогнища, щоб вони швидше просохли.

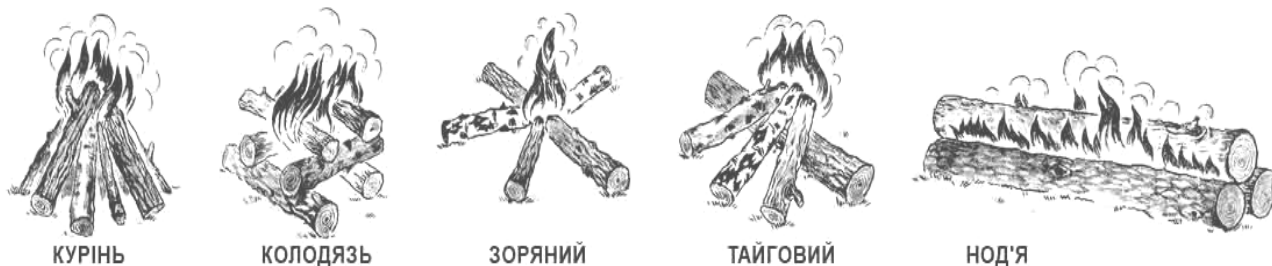

Рис. 13. Типи вогнищ

Про паливо і розтоплення для уранішнього вогнища слід потурбуватися з вечора. Якщо не потрібно постійну підтримку вогню для обігріву або захисту від диких тварин, на ніч вогнище гасять. Щоб уранці не витратити час на розпалювання вогнища, вугілля потрібно присипати золою: уранці вони ще тлітимуть, і розпалити вогонь не складе особливих труднощів за наявності завчасно приготованих щепок. Якщо вночі очікується дощ, рекомендується додатково присипати золу сухою землею і покласти згори шар листя.

Типи вогнищ. Вогнища бувають димові, жарові і полум'яні (рис. 13). Димове вогнище розводять, щоб відігнати комарів і мошкар, а також для подання сигналу про місцезнаходження. Жарове вогнище використовують для приготування їжі, просушування речей, біля нього можна зігрітися, якщо ночуєш без укриття. Полум'яне вогнище розпалюється, щоб освітити місце привалу, підігріти їжу, закип'ятити воду.

Курінь. Короткі сухі дрова укладаються похило до центру, вони частково спираються один на одного. При такій конструкції дрова вигорають в основному згори, і полум'я виходить високим і жарким.

Цей тип вогнища зручний, якщо треба закип'ятити воду або щось приготувати в одному відрі або каструлі. Якщо необхідно використати декілька посудин, то краще розводити вогнище колодязь.

Колодязь. Два поліна покласти паралельно один одному на деякій відстані, уперек їх ще два. Така конструкція забезпечує хороший доступ повітря до вогню, і поліна будуть горіти рівномірно по усій довжині. Це вогнище хороше в суху погоду.

Зоряний. Поліна укласти по радіусах від центру. Горіння відбувається переважно в центрі, і у міру згорання дров їх слід посувати до середини. Цей тип вогнища вимагає постійного нагляду, інакше згасне, тому він досить пожежобезпечний.

Тайговий. Складається з декількох колод, укладених уподовж або під гострим кутом один до одного. Він не вимагає частого підкладення дров.

Нод'я. Це жарове вогнище складається з трьох великих колод 2-2,5 метра. Дві колоди кладуть впритул, домагаючись мінімального проміжку між ними. На цю щілину кладуть розтоплення. Після того, як розтоплення добре розгориться, згори кладуть третю колоду. Бажано, щоб ця колода була товща за нижніх, оскільки воно прогорить швидше. Нод'я з товстих колод може горіти декілька годин.

Кожен з описаних типів вогнищ може бути і жаровим, і полум'яним. Це залежить не лише від того, як вогнище складене, але і від якості дров - смолянисті вони або ні, абсолютно сухі або з сируватою корою.

У зимових умовах, якщо сніг неглибокий, вогнище доведеться розводити в спеціально викопаній в снігу (до землі) ямі. У глибокому снігу і за наявності сирих або

гнилих колод краще не рити яму, а розводити вогонь на спеціальному помості. Поміст споруджується з декількох сирих колод, під які для більшої стійкості кладуть дві поперечні колоди.

Очаги. У безлісних, степових, гірських місцевостях, де важко з паливом і де його доводиться економити, доцільно для приготування їжі споруджувати очаги з каменів, дерну і інших підручних матеріалів (рис. 14). При виготовленні очагу з каменів і пластів дерну прохід між його виступами, в який закладається паливо, має бути ширший з навітряного боку і вже з підвітряною - це покращує тягу. Для облаштування очагу в землі потрібно викопати траншею довжиною 1-2 метри і глибиною 0,2 метра. Подовжня вісь такої траншеї має бути спрямована за вітром.

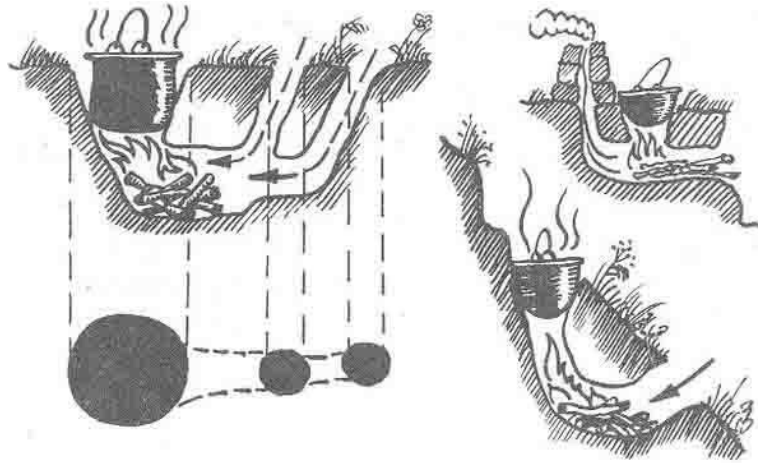

Рис. 14. Схеми облаштування очагу в землі (у розрізі)